

กรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่
ตำบลน้ำเฒ่า อำเภอน้ำปาด ปี ๒๕๖๙

สำนักงานเกษตรอำเภอน้ำปาด
จังหวัดอุตรดิตถ์

คำนำ

รายงานฉบับนี้จัดทำขึ้นภายใต้โครงการจัดทำ "กรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่ ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพการณ์ทางการเกษตรในระดับพื้นที่อย่างรอบด้าน และกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ในการยกระดับพืชเศรษฐกิจหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "มะม่วงหิมพานต์" ซึ่งเป็นอัตลักษณ์และแหล่งรายได้ที่สำคัญของประชาชนในพื้นที่ ปัจจุบันภาคการเกษตรของตำบลน้ำไผ่กำลังเผชิญกับความท้าทายเชิงโครงสร้างที่สำคัญ ทั้งในด้านข้อจำกัดของแรงงานเกษตรกรที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุสูงถึงร้อยละ ๘๓ ปัญหาการพึ่งพาการจำหน่ายวัตถุดิบต้นน้ำ (เมล็ดดิบ) ที่ขาดอำนาจต่อรองด้านราคา และการสูญเสียคุณภาพผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยว ดังนั้น รายงานฉบับนี้จึงมุ่งเน้นการใช้ข้อมูลสถิติเชิงประจักษ์และการวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Analysis) เพื่อนำไปสู่การออกแบบโครงการ "เพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันและการสร้างมูลค่าเพิ่มมะม่วงหิมพานต์น้ำปาด" ที่เน้นการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ในการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added)

เนื้อหาภายในรายงานประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานทางการเกษตรรายหมู่บ้าน การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดเสี่ยงในกระบวนการผลิต ปฏิทินการเพาะปลูก ตลอดจนข้อเสนอโครงการยุทธศาสตร์ที่มุ่งหวังจะเปลี่ยนสถานะจาก "ผู้ผลิตวัตถุดิบ" สู่ "ผู้ประกอบการเกษตรแปรรูปมาตรฐาน" เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนคณะทำงานหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานฉบับนี้จะเป็นแนวทางสำคัญสำหรับส่วนราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันเกษตรกร ในการบูรณาการแผนงานและงบประมาณเพื่อพัฒนาภาคการเกษตรของตำบลน้ำไผ่ให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน และยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ดียิ่งขึ้นสืบไป

สารบัญ

หน้า

คำนำ

สารบัญ

สารบัญตาราง

สารบัญภาพ

บทที่ ๑ ข้อมูลสภาพทั่วไป

ข้อมูลด้านกายภาพ

๑. ที่ตั้ง อาณาเขต ขอบเขตการปกครอง
 - ๑.๑ ที่ตั้ง ขนาดพื้นที่ ๑
 - ๑.๒ อาณาเขต ๑
 - ๑.๓ การแบ่งเขตการปกครอง ๙
๒. ลักษณะภูมิประเทศ
 - ๒.๑ สภาพพื้นที่ภูเขา ป่าไม้ ที่ราบสูง ที่ราบลุ่ม ๒
 - ๒.๒ สภาพพื้นที่ ความลาดชัน ๓
 - ๒.๓ กลุ่มชุดดิน ๔
๓. ลักษณะภูมิอากาศ
 - ๓.๑ ฤดูกาล ๖
 - ๓.๒ ปริมาณน้ำฝนและอุณหภูมิ ๖
๔. เส้นทางคมนาคม
 - ๔.๑ เส้นทางคมนาคมระหว่างตำบล ๖
 - ๔.๒ ถนนหลวงเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดและอำเภอ ๗
๕. แหล่งน้ำและระบบชลประทาน
 - ๕.๑ แหล่งน้ำธรรมชาติ ๗
 - ๕.๒ แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นที่สำคัญ ๗
๖. การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

๑. ข้อมูลสินค้าเกษตรที่สำคัญ ๙
๒. สินค้าเอกลักษณ์ประจำถิ่น/สินค้า GI ๑๑

ข้อมูลด้านสังคม

๑. ข้อมูลเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร
 - ๑.๑ เกษตรกร ๑๑
 - ๑.๒ องค์กรและสถาบันเกษตรกร ๑๑

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๒ การวิเคราะห์สถานการณ์การเกษตรของอำเภอ	
๑. ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์พื้นที่ของอำเภอ	
๑.๑ แหล่งน้ำหลัก	๑๙
๑.๒ พื้นที่เหมาะสม/ไม่เหมาะสม	๑๙
๑.๓ สถานการณ์ใช้เทคโนโลยีการผลิต	๒๐
๑.๔ ปฏิทินการเพาะปลูก	๒๑
๑.๕ ต้นทุนการผลิต	๒๑
๑.๖ สถานการณ์การตลาด/วิธีการตลาด	๒๒
๑.๗ เกษตรกรและองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่	๒๒
๒. การวิเคราะห์ Supply chain	๒๔
บทที่ ๓ บทสรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่	
๑. แบบสรุปโครงการแบบย่อ (Project Brief) ของทุกโครงการ	๒๖
๒. สรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่	๒๘
บรรณานุกรม	

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๑	แสดงเขตการปกครอง	๒
๒	แสดงสรุปเขตการปกครอง	๒
๓	แสดงพื้นที่ป่าไม้	๓
๔	แสดงข้อมูลฤดูกาล	๖
๕	แสดงข้อมูลปริมาณน้ำฝน และอุณหภูมิเฉลี่ย ๕ ปี	๖
๖	แสดงข้อมูลโครงการชลประทานขนาดใหญ่ และขนาดกลาง	๗
๗	แสดงข้อมูลโครงการชลประทานขนาดเล็ก	๘
๘	แสดงข้อมูลสระเก็บน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	๘
๙	แสดงข้อมูลบ่อบาดาล	๘
๑๐	แสดงข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน	๙
๑๑	แสดงข้อมูลด้านพืช	๑๐
๑๒	แสดงข้อมูลด้านปศุสัตว์	๑๐
๑๓	แสดงข้อมูลด้านประมง	๑๐
๑๔	แสดงจำนวนครัวเรือน และประชากร	๑๒
๑๕	แสดงจำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอายุ	๑๒
๑๖	แสดงจำนวนลักษณะการประกอบอาชีพ	๑๓
๑๗	แสดงจำนวนลักษณะการถือครองที่ดิน	๑๓
๑๘	แสดงจำนวนประเภทเอกสารสิทธิ์	๑๓
๑๙	แสดงจำนวนและสมาชิกสถาบันเกษตรกร	๑๕
๒๐	แสดงจำนวนผลิตภัณฑ์ที่ลงทะเบียน OTOP จำแนกตามผลิตภัณฑ์	๑๕
๒๑	แสดงข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	๑๕
๒๒	แสดงข้อมูลกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มยุวเกษตรกร และกลุ่มส่งเสริมอาชีพ	๑๖
๒๓	แสดงข้อมูลกลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์	๑๖
๒๔	แสดงจำนวนแหล่ง/ศูนย์เรียนรู้และบริการด้านการเกษตร	๑๖
๒๕	แสดงจำนวนอาสาสมัครเกษตร	๑๗
๒๖	แสดงข้อมูลปราชญ์ชาวบ้าน	๑๗
๒๗	แสดงข้อมูลศูนย์หลักและศูนย์เครือข่ายของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร	๑๘

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๒๘	แสดงข้อมูลกลุ่มแปลงใหญ่	๑๘
๒๙	แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูกมะม่วงหิมพานต์	๑๙
๓๐	แสดงครัวเรือนเกษตรกร พื้นที่ปลูก และผลผลิตมะม่วงหิมพานต์	๑๙
๓๑	แสดงต้นทุนการผลิต	๒๑
๓๒	แสดงเกษตรต้นแบบของสินค้าในพื้นที่	๒๒
๓๔	แสดงองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่	๒๓
๓๕	แสดงการวิเคราะห์ Supply chain ของมะม่วงหิมพานต์ ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด	๒๔
๓๖	แสดงแบบสรุปโครงการแบบย่อ (Project Brief)	๒๖
๓๗	แสดงสรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่	๒๘

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
๑	แผนที่แสดงอาณาเขตติดต่ออำเภอ	๑
๒	แผนที่แสดงพื้นที่ป่าไม้อำเภอ	๓
๓	แผนที่แสดงความลาดชันอำเภอ	๔
๔	แผนที่แสดงกลุ่มชุดดินอำเภอ	๕
๕	แผนที่แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอ	๙
๖	แผนที่แสดงพื้นที่ปลูกมะม่วงหิมพานต์ (พื้นที่ปลูกจริง)	๒๐
๗	แสดงปฏิทินการเพาะปลูก	๒๑
๘	แสดงวิธีการตลาดอำเภอ	๒๒

๑.๓ การแบ่งเขตการปกครอง

การบริหารราชการ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่

- การบริหารราชการส่วนภูมิภาค แบ่งเขตปกครองออกเป็น ๘ หมู่บ้าน
- การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น แบ่งเขตการปกครองออกเป็น องค์การบริหารส่วนตำบล

จำนวน ๑ แห่ง

ตารางที่ ๑ แสดงเขตการปกครอง

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน
๑	บ้านนาผักฮาด
๒	บ้านห้วยเตี๋ย
๓	บ้านต้นขนุน
๔	บ้านห้วยคอม
๕	บ้านห้วยเนียม
๖	บ้านเพี้ย
๗	บ้านกม่อนแก้ว
๘	บ้านปางขามป้อม

ที่มา : ที่ว่าการอำเภอป่าตอง จังหวัดอุดรธานี, พ.ศ. ๒๕๖๙

ตารางที่ ๒ แสดงสรุปเขตการปกครอง

ตำบล	เนื้อที่ทั้งหมด (ไร่)	อบต	เทศบาลตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนบ้าน (ครัวเรือน)
น้ำไผ่	๒๒๗,๑๐๔.๐๐	๑	-	๘	๑,๔๖๔

ที่มา ๑: <https://agri-map-online.moac.go.th>, พ.ศ. ๒๕๖๙

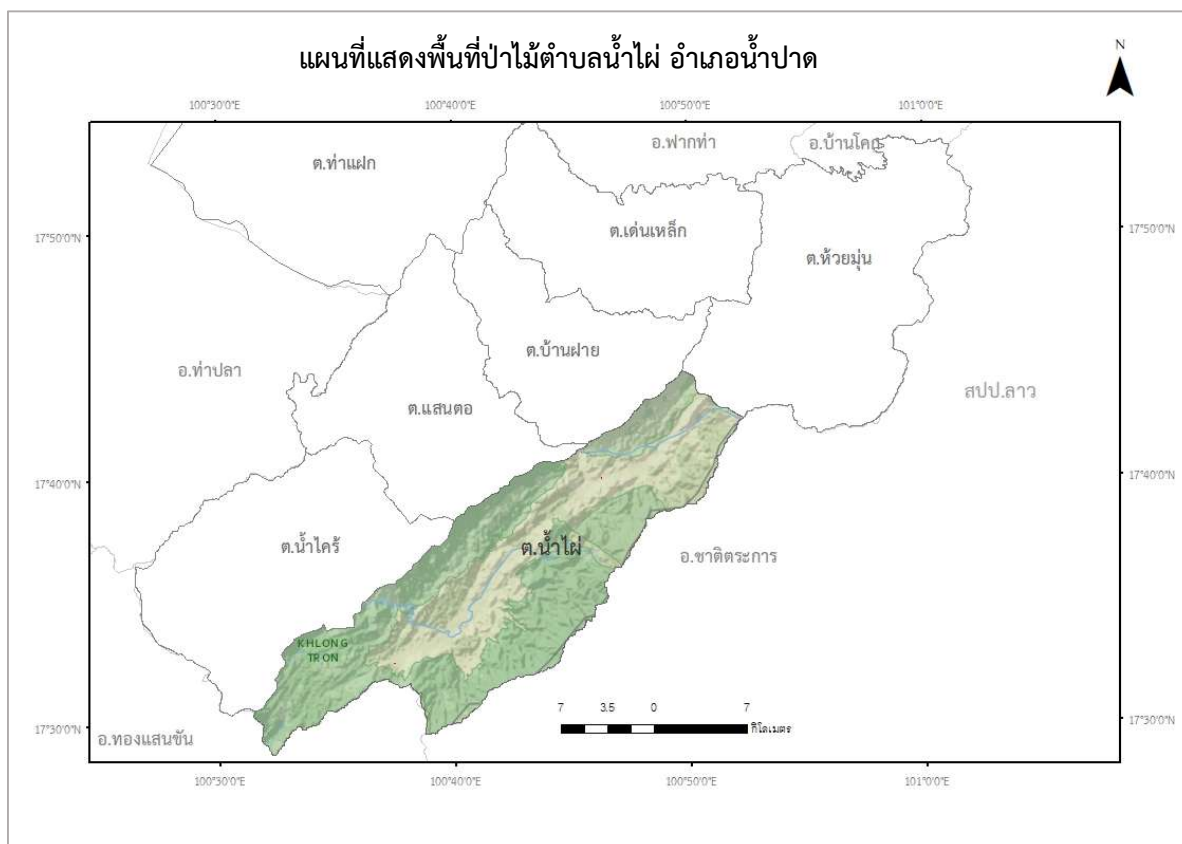
๒: สำนักทะเบียนอำเภอป่าตอง, พ.ศ. ๒๕๖๙

๓: สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลน้ำไผ่, พ.ศ. ๒๕๖๙

๒. ลักษณะภูมิประเทศ

๒.๑ สภาพพื้นที่ภูเขา ป่าไม้ ที่ราบสูง ที่ราบลุ่ม

ตำบลน้ำไผ่ อำเภอป่าตอง มีสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้และภูเขา โดยอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ คิดเป็นประมาณร้อยละ ๘๕.๐๕ ของพื้นที่อำเภอป่าตอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะภูมิประเทศที่เป็นพื้นที่ป่าและพื้นที่สูงเป็นหลัก

ภาพที่ ๒ แผนที่แสดงพื้นที่ป่าไม้ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด
(ที่มา : <https://agri-map-online.moac.go.th>, พ.ศ. ๒๕๖๙)

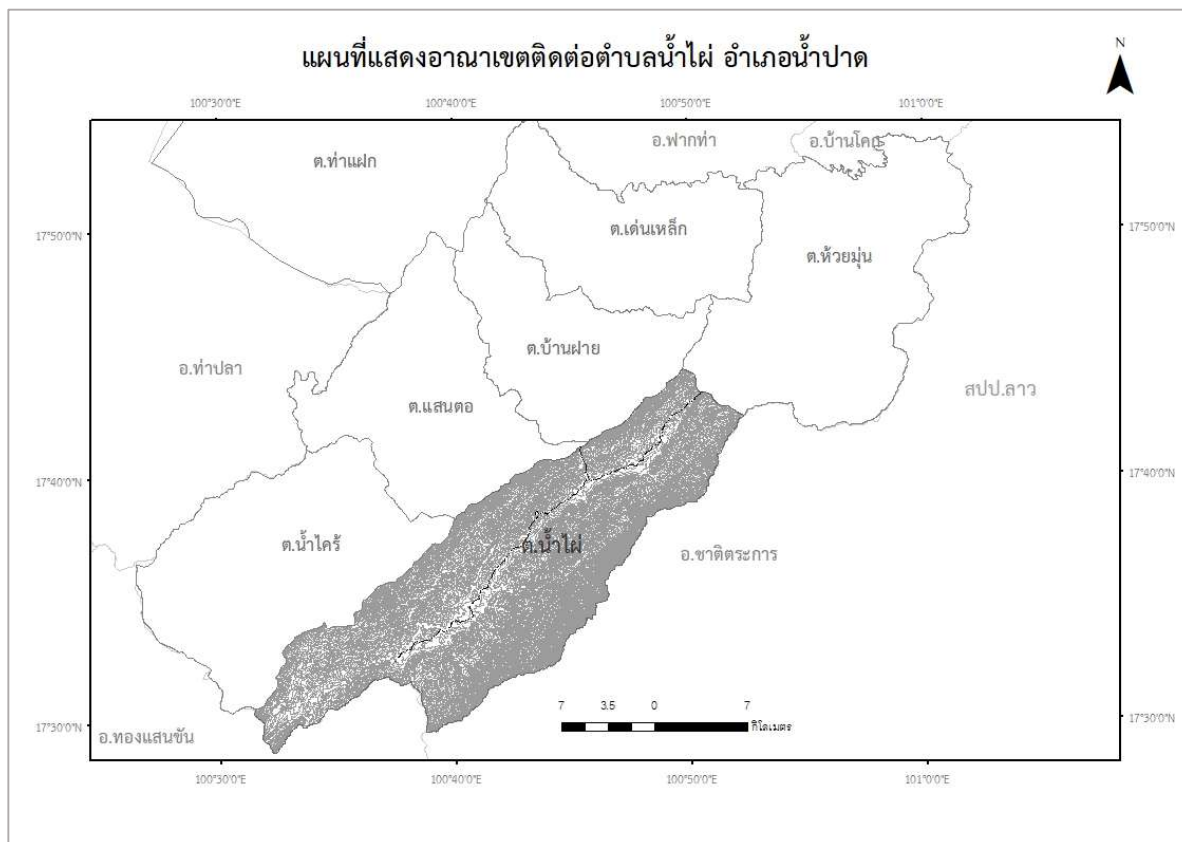
ตารางที่ ๓ แสดงพื้นที่ป่าไม้

ตำบล	พื้นที่ทั้งหมด	พื้นที่ป่าไม้ (ไร่)	คิดเป็นร้อยละ
น้ำไผ่	๒๒๗,๑๐๔.๐๐	๑๙๑,๑๖๗.๐๐	๘๔.๑๗

ที่มา : <https://agri-map-online.moac.go.th>, พ.ศ. ๒๕๖๙

๒.๒ สภาพพื้นที่ ความลาดชัน

ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด จังหวัดจันทบุรี มีสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่สูงชัน โดยมีความลาดชันมากกว่าร้อยละ ๓๕ ประกอบด้วยดินหลายชนิดเกิดขึ้นปะปนกัน และยังไม่มีการสำรวจจำแนกชุดดินอย่างเป็นระบบ ลักษณะและคุณสมบัติของดิน รวมทั้งระดับความอุดมสมบูรณ์ มีความแปรปรวนไม่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิดของหินวัตถุดิบกำเนิดดินในแต่ละบริเวณ

ภาพที่ ๓ แผนที่แสดงความลาดชันตำบลน้ำไผ่ อำเภอ น้ำปาด
(ที่มา : <https://agri-map-online.moac.go.th>, พ.ศ. ๒๕๖๙)

๒.๓ กลุ่มชุดดิน

ดินในตำบลน้ำไผ่ อำเภอ น้ำปาดเป็นดินร่วนปนทราย ส่วนใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์อยู่ในระดับปานกลาง เหมาะสมสำหรับปลูกไม้ผลและเหมาะสมปานกลางสำหรับพืชไร่ มีพื้นที่เหมาะสมสำหรับนาข้าวเพียงบางส่วน รองลงมาคือลักษณะของดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงจะเป็นบริเวณภูเขาและป่า มีกลุ่มชุดดิน จำนวน ๔ กลุ่มชุดดิน ดังนี้

๑) กลุ่มชุดดินที่ ๒๙

เป็นกลุ่มชุดดินที่มีลักษณะเนื้อดินเป็นพวกดินเหนียว สีดินเป็นสีน้ำตาล สีเหลืองหรือสีแดง ปฏิกริยา ดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกลางเกิดพบบริเวณพื้นที่ตอนที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงเป็นเนินเขาเป็นดินลึกที่มีการระบาย น้ำดีถึงตีปานกลางเกิดจากการสลายตัวผุพังอยู่กับที่ หรือจากการสลายตัวผุพังแล้วถูกเคลื่อนย้ายมาทับถม ของวัสดุ เนื้อละเอียด หรือจากวัตถุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนลำน้ำ พบบริเวณพื้นที่ตอนที่เป็นลูกคลื่นลอนลาด ถึงเป็นเนินเขา เป็นดินลึกที่มีการระบายน้ำดีถึงตีปานกลาง

ตัวอย่างชุดดินที่อยู่ในกลุ่มนี้ ได้แก่ ชุดดินบ้านจ้อง เชียงของ ไชคชัย แม่แตง และชุดดินปากช่อง

๒) กลุ่มชุดดินที่ ๔๘

เป็นกลุ่มชุดดินที่เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนลำน้ำ หรือจากการสลายตัวผุพังอยู่กับที่ หรือเกิดจากการสลายตัวผุพังแล้วถูกเคลื่อนย้ายมาทับถม ของพวกวัสดุเนื้อหยาบ เป็นพื้นที่ตอน ที่มีสภาพพื้นที่

เป็นลูกคลื่นจนถึงเนินเขา หรือเป็นพื้นที่ภูเขา เป็นดินลึก มีการระบายน้ำดี เนื้อดินร่วนหยาบ ดินมีสีน้ำตาล สีเหลือง หรือแดง และอาจพบจุดประสีต่าง ๆ ในชั้นดินล่าง ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงกรดปานกลาง

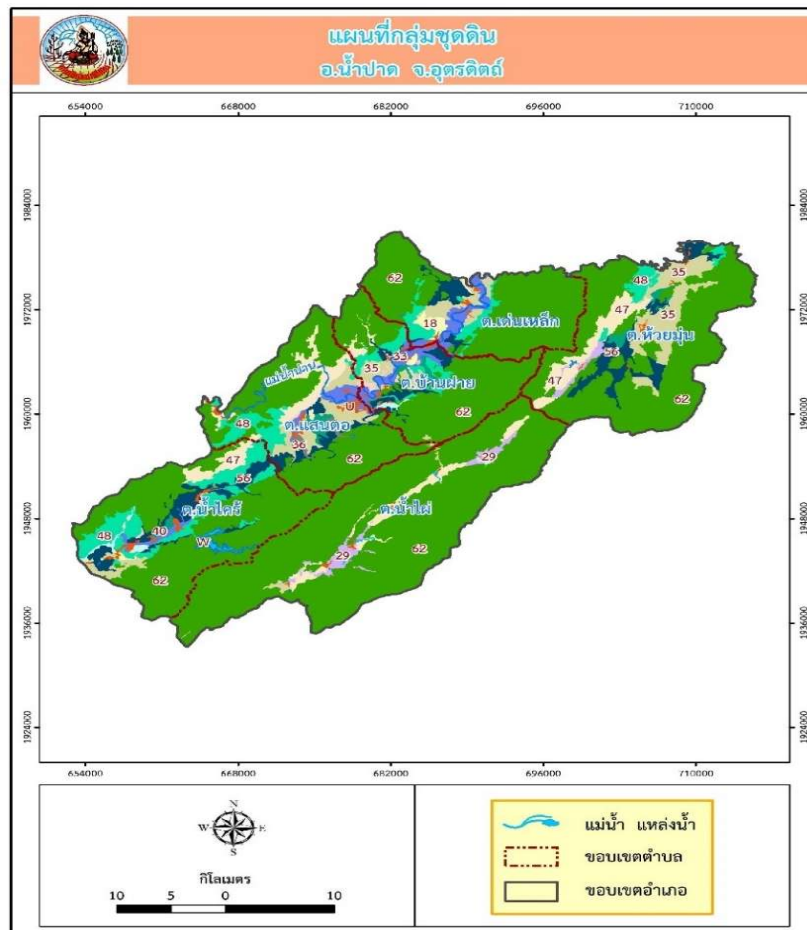
๓) กลุ่มชุดดินที่ ๔๗

เป็นกลุ่มชุดดินที่มีลักษณะเนื้อดินเป็นพวกดินเหนียวหรือดินร่วนที่มีเศษหินปะปนมาก มักพบชั้นหินพื้นดินกว่า ๕๐ ซม. ดินเป็นสีน้ำตาล สีเหลืองหรือสีแดง ดินมีปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกลาง เกิดจากการสลายตัวผุพังอยู่กับที่ หรือจากการสลายตัวผุพังแล้วถูกเคลื่อนย้ายมาในระยะทางไม่ไกลนักของวัสดุเนื้อละเอียดที่มาจากทั้งหินตะกอน หรือหินอัคนี พบบริเวณพื้นที่ตอนที่มีสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดจนถึงเนินเขา เป็นดินต้นมีการระบายน้ำดี

ตัวอย่างชุดดินที่อยู่ในกลุ่มนี้ ได้แก่ ชุดดินเพชรบูรณ์ ชุดดินปราณบุรีชุดดินสีคิ้ว

๔) กลุ่มชุดดินที่ ๖๒

กลุ่มชุดดินนี้ประกอบด้วยพื้นที่ภูเขาและเทือกเขาซึ่งมีความลาดชันมากกว่า ๓๕ % ดินที่พบในบริเวณดังกล่าวมีทั้งดินลึกและดินตื้น ลักษณะของเนื้อดินและความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติแตกต่างกันไป แล้วแต่ชนิดของหินต้นกำเนิดในบริเวณนั้น มักมีเศษหิน ก้อนหินหรือพื้นโผล่กระจัดกระจายทั่วไป ส่วนใหญ่ยังปกคลุมด้วยป่าไม้ประเภทต่าง ๆ เช่น ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรังหรือป่าดงดิบชื้น หลายแห่งมีการทำไร่เลื่อนลอย โดยปราศจากมาตรการในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน จนบางแห่งเหลือแต่หินโผล่ กลุ่มดินนี้ไม่ควรนำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตรควรสงวนไว้เป็นป่าธรรมชาติ เพื่อรักษาแหล่งต้นน้ำลำธาร

ภาพที่ ๔ แผนที่แสดงกลุ่มชุดดิน ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำป่าด
(ที่มา : <https://agri-map-online.moac.go.th>, พ.ศ. ๒๕๖๙)

๓. ลักษณะภูมิอากาศ

๓.๑ ฤดูกาล

ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำป่าด จังหวัดอุตรดิตถ์ มีสภาพภูมิอากาศแบบร้อนชื้น ฤดูร้อนมีอากาศร้อนจัด ฤดูฝนมีฝนตกชุก ฤดูหนาวอากาศค่อนข้างหนาวเย็น โดยสามารถสรุปได้ดังนี้ ดังนี้

ตารางที่ ๔ แสดงข้อมูลฤดูกาล

ฤดูกาล	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ฤดูร้อน			←	→								
ฤดูฝน						←	→					
ฤดูหนาว	←	→								←	→	

๓.๒ ปริมาณน้ำฝนและอุณหภูมิ

ตารางที่ ๕ แสดงข้อมูลปริมาณน้ำฝน และอุณหภูมิเฉลี่ย ๕ ปี

ปี	ปริมาณน้ำฝน รวมทั้งปี (มม.)	ปริมาณฝน เฉลี่ย (มม.)	จำนวนวัน ฝนตก (วัน)	เดือนที่ฝน สูงสุด	อุณหภูมิ (องศาเซลเซียส)		
					สูงสุด	ต่ำสุด	เฉลี่ยทั้งปี
๒๕๖๔	๑,๑๖๑.๐๐	๑๑๖.๑๐	๑๑๐	กันยายน	๔๑	๑๓	๒๗
๒๕๖๕	๒,๕๖๖.๔๐	๒๑๓.๙๐	๑๑๖	กันยายน	๔๐	๑๕	๒๗
๒๕๖๖	๙๘๓.๒๐	๘๑.๙๐	๙๖	กันยายน	๔๓	๑๖	๒๗
๒๕๖๗	๑,๓๗๙.๖๐	๑๑๔.๙๗	๗๘	สิงหาคม	๔๓	๑๘	๒๘
๒๕๖๘	๑,๑๙๒.๙๐	๑๗๐.๔๑	๔๘	พฤษภาคม	๓๘	๑๔	๒๖

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา, พ.ศ. ๒๕๖๙

๔. เส้นทางคมนาคม

๔.๑ เส้นทางคมนาคมระหว่างตำบลและหมู่บ้าน

ตำบลน้ำไผ่มีการเดินทางระหว่างตำบลและหมู่บ้าน โดยใช้เส้นทางในการเชื่อมต่อขนส่งผลผลิตทางการเกษตร ดังนี้

(๑) เส้นทางสายหลัก

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๒๑๒ เป็นเส้นทางหลักที่ตัดผ่านตำบลน้ำไผ่ เชื่อมต่อจากตัวอำเภอน้ำป่าดขึ้นมาทางทิศเหนือ เส้นทางนี้ใช้ขนส่งพืชไร่หลัก เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และมันสำปะหลัง ลงสู่ลานรับซื้อในตัวอำเภอ

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๒๓๙ (น้ำไผ่ - ห้วยมุ่น) เป็นเส้นทางจากตัวอำเภอ เป็นถนนลาดยาง ๒ เลนวิ่งสวนกัน เส้นทางคดเคี้ยวไปตามไหล่เขาและหุบเขา มีความลาดชันเป็นระยะ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของเส้นทางคมนาคมในตำบลน้ำไผ่ เป็นเส้นทางที่ติดต่อจังหวัดเลย และแยกพิษณุโลก

(๒) การเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน

โครงสร้างหมู่บ้านในตำบลน้ำไผ่ส่วนใหญ่จะตั้งกระจายตัวอยู่ตามแนวลำน้ำไผ่และไหล่เขา โดยมีเส้นทางเชื่อมต่อของแต่ละหมู่บ้าน ดังนี้

- บ้านนาผักฮาด (หมู่ ๑) จากถนนหลักสาย ๑๒๓๙ จะมี ถนนซอยและทางลำลอง แยกเข้าสู่พื้นที่ทำการเกษตร เส้นทางส่วนใหญ่เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็กในเขตชุมชน แต่เมื่อออกสู่พื้นที่เกษตรจะเป็นถนนลูกรัง ซึ่งเกษตรกรต้องใช้รถกระบะขับเคลื่อน ๔ ล้อ รถเครื่องกลการเกษตร หรือรถอีแต่นในการขนส่งผลผลิต

- บ้านห้วยเตือ (หมู่ ๒) บ้านต้นขนุน (หมู่ที่ ๓) บ้านห้วยคอม (หมู่ ๔) บ้านห้วยเนียม (หมู่ ๕) บ้านเพี้ย (หมู่ ๖) บ้านกกหมอนแก้ว (หมู่ที่ ๗) บ้านปางขามป้อม (หมู่ที่ ๘) ใช้เส้นทางจากตัวอำเภอน้ำปาดผ่านทางหลวงหมายเลข ๑๒๓๙ และต่อด้วยทางหลวงหมายเลข ๑๒๑๒ เข้าสู่ตัวหมู่บ้าน เส้นทางจากหมู่บ้านไปยังแปลงเพาะปลูก มักเป็นถนนลูกรัง หรือ ทางลำลอง ที่มีความลาดชันสูง ต้องใช้รถกระบะขับเคลื่อน ๔ ล้อ หรือรถเครื่องจักรกลการเกษตรในการเข้าถึงพื้นที่

๔.๒ ถนนหลวงเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดและอำเภอ

การคมนาคมติดต่อระหว่างจังหวัดและอำเภอ สามารถเดินทางได้หลายเส้นทาง โดยมีรายละเอียดดังนี้
ทางรถยนต์ สามารถเดินทางได้สะดวก คือ ทางหลวงหมายเลข ๑๒๑๒ และ ๑๒๓๙ เชื่อมต่อด้วยทางหลวงหมายเลข ๑๑๗ เป็นเส้นทางหลักที่เชื่อมจากอำเภอน้ำปาดเข้าสู่ตัวจังหวัดอุตรดิตถ์
สถานีขนส่งผู้โดยสาร จำนวน ๑ สถานี (ถ้ามี) มีสายเดินรถประจำทางระหว่างอำเภอ/จังหวัด ได้แก่ สายเดินรถบ้านโคก-ปากท่า-น้ำปาด-อุตรดิตถ์

๕. แหล่งน้ำและระบบชลประทาน

๕.๑ แหล่งน้ำธรรมชาติ (เช่น แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง)

- แม่น้ำคลองตรอน ไหลผ่านหมู่ที่ ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘ มีความกว้าง ๒๐ เมตร ยาว ๑๗ กิโลเมตร ลึก ๒.๕ เมตร

- แม่น้ำห้วยพังงา ไหลผ่านหมู่ที่ ๑,๒ มีความกว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๕ กิโลเมตร ลึก ๒.๕ เมตร

- แม่น้ำลำห้วยเตือ ไหลผ่านหมู่ที่ ๒ มีความกว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๕ กิโลเมตร ลึก ๒.๕ เมตร

- แม่น้ำห้วยคอม ไหลผ่านหมู่ที่ ๔ ความกว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๕ กิโลเมตร ลึก ๒ เมตร

- แม่น้ำห้วยหมากมือ ไหลผ่านหมู่ที่ ๕ ความกว้าง ๑๕ เมตร ยาว ๕ กิโลเมตร ลึก ๒.๕ เมตร

- แม่น้ำห้วยเมียง ไหลผ่านหมู่ที่ ๗ ความกว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๕ กิโลเมตร ลึก ๒ เมตร

- แม่น้ำห้วยทราย ไหลผ่านหมู่ที่ ๘ ความกว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๕ กิโลเมตร ลึก ๒ เมตร

๕.๒ แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นที่สำคัญ

๑) โครงการชลประทานขนาดใหญ่ และขนาดกลาง

พื้นที่ตำบลน้ำไผ่ส่วนใหญ่ อยู่นอกเขตชลประทานหลัก เนื่องจากสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง และอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้การก่อสร้างโครงการชลประทานขนาดใหญ่ทำได้ยาก

ตารางที่ ๖ แสดงข้อมูลโครงการชลประทานขนาดใหญ่ และขนาดกลางของอำเภอน้ำปาด

ที่	ชื่ออ่าง/ประตูระบายน้ำ	ตำบล	ความจุที่ระดับน้ำสูงสุด (ล้าน ลบ.ม.)	ความจุที่ระดับน้ำเก็บกัก (ล้าน ลบ.ม.)	พื้นที่ชลประทาน (ไร่)
๑	อ่างเก็บน้ำคลองตรอน	น้ำไคร้	๖๔.๐๐	๕๘.๐๐	๒๓,๔๐๐

ที่มา : โครงการชลประทานอุตรดิตถ์, พ.ศ. ๒๕๖๙

๒) โครงการชลประทานขนาดเล็ก

ตำบลน้ำไผ่ มีโครงการชลประทานขนาดเล็ก คืออ่างเก็บน้ำในพื้นที่หมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๒ และหมู่ที่ ๗ รายละเอียดแสดงในตารางที่ ๗

ตารางที่ ๗ แสดงข้อมูลโครงการชลประทานขนาดเล็ก

ที่	หมู่บ้าน	โครงการ						รวมปริมาณน้ำ (ล้าน ลบ.ม.)	รวมพื้นที่ได้รับ ประโยชน์ (ไร่)
		อ่าง เก็บ น้ำ	ท่อ ระบาย น้ำ	ฝาย	ระบบ ส่งน้ำ	สถานี สูบน้ำ	รวม		
๑	นาผักฮาด	๑					๑		
๒	ห้วยเตือ	๒					๒		
๓	ต้นขนุน								
๔	ห้วยคอม								
๕	ห้วยเนียม								
๖	บ้านเพี้ย								
๗	กกหม่อนแก้ว	๑๐					๑๐		
๘	ปางขามป้อม								

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไผ่, พ.ศ.๒๕๖๙

๓) แหล่งน้ำอื่น ๆ

(๑) สระเก็บน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน (บ่อจิว ขนาด ๑,๒๖๐ ลูกบาศก์เมตร)

ตารางที่ ๘ แสดงข้อมูลสระเก็บน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

ที่	ตำบล	ปี ๒๕๕๘ - ๒๕๖๖		ปี ๒๕๖๘		รวม	
		ราย	บ่อ	ราย	บ่อ	ราย	บ่อ
๑	น้ำไผ่	๑๐๗	๑๐๗	-	-	๑๐๗	๑๐๗

ที่มา : สถานีพัฒนาที่ดินอุตรดิตถ์, พ.ศ. ๒๕๖๙

(๒) บ่อบาดาล

ตารางที่ ๙ แสดงข้อมูลบ่อบาดาล

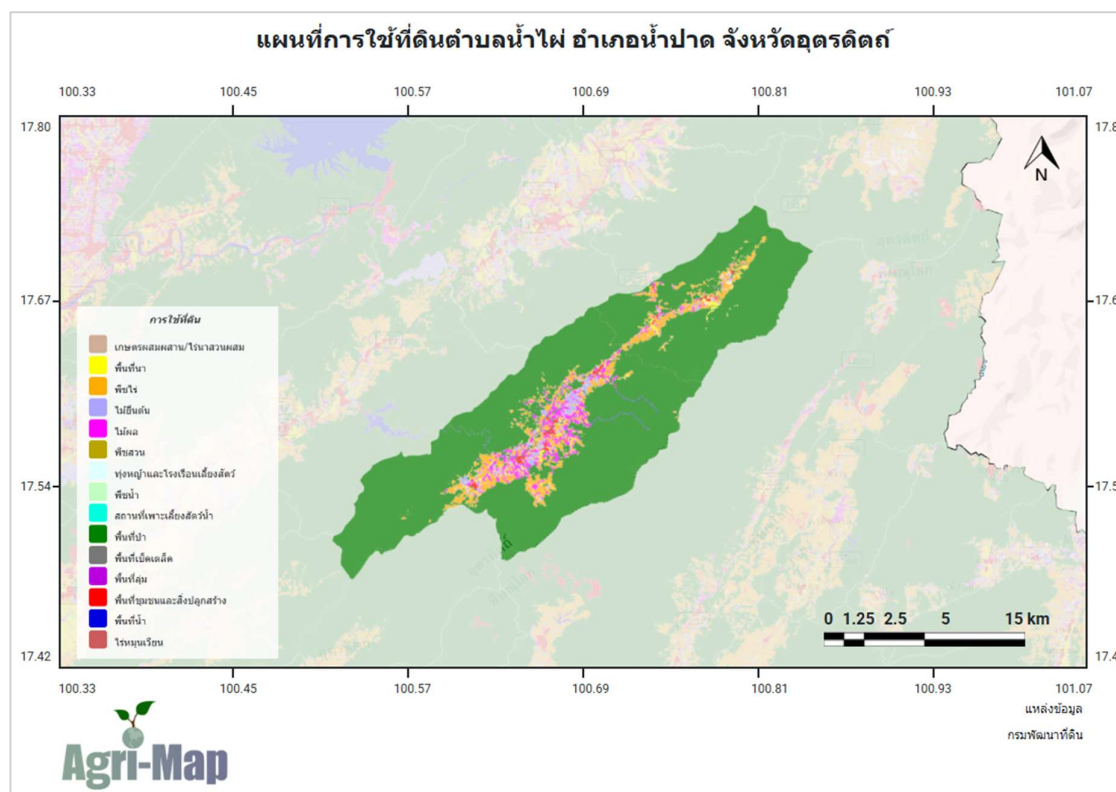
ที่	หมู่บ้าน	ด้านการเกษตร (บ่อ)	ด้านอุปโภค - บริโภค (บ่อ)	รวม (บ่อ)
๑	นาผักฮาด	๑		๑
๒	ห้วยเตือ	๑		๑
๓	ต้นขนุน	๒		๒
๔	ห้วยคอม	๑		๑
๕	ห้วยเนียม	๑		๑
๖	บ้านเพี้ย	๑		๑
๗	กกหม่อนแก้ว	๑		๑
๘	ปางขามป้อม	๑		๑

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไผ่, พ.ศ.๒๕๖๙

๖. การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ตารางที่ ๑๐ แสดงข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ประเภท	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
พื้นที่ป่า	๑๙๑๑๖๗	๘๔.๒๔
พืชไร่	๑๘๕๖๔.๔	๘.๑๘
ไม้ยืนต้น	๓๓๓๒.๘๖	๑.๔๙
ไม้ผล	๘๐๔๗.๒	๓.๕๕
พื้นที่นา	๓๒๑๓.๗๔	๑.๔๒
พื้นที่น้ำ	๘๔๘.๐๙	๐.๓๗
พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	๑๗๐๙.๔๘	๐.๗๕

ภาพที่ ๕ แผนที่แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอ
(ที่มา : <http://agri-map-online.moac.go.th/>, พ.ศ.๒๕๖๙)

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

๑. ข้อมูลสินค้าเกษตรที่สำคัญ

ตำบลน้ำเฒ่า อำเภอน้ำปาด ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักด้านเกษตรกรรม โดยมีพื้นที่การเกษตรรวมทั้งสิ้น ๑๕,๒๘๘ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๖.๗๔ ของพื้นที่ทั้งหมดของตำบล ซึ่งมีเนื้อที่รวม ๒๒๖,๙๒๖ ไร่

แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลมิได้ใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตร เนื่องจากมีสภาพภูมิประเทศเป็นป่าไม้และภูเขาเป็นหลัก พื้นที่การเกษตรทั้งหมดอยู่นอกเขตชลประทาน เกษตรกรจึงอาศัยน้ำฝนเป็นแหล่งน้ำหลัก โดยบางพื้นที่มีแหล่งน้ำธรรมชาติสนับสนุนการเพาะปลูกเพิ่มเติม สำหรับโครงสร้างการผลิตพืช พบว่า ข้าวนาปีมีพื้นที่ปลูกมากที่สุด จำนวน ๕,๐๙๑ ไร่ รองลงมา ได้แก่ มะม่วงหิมพานต์ จำนวน ๔,๑๑๑ ไร่ ยางพารา จำนวน ๒,๑๐๐ ไร่ ถั่วลิสง จำนวน ๑,๐๙๐ ไร่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จำนวน ๑,๐๒๙ ไร่ สับปะรด จำนวน ๙๔ ไร่ และพืชอื่น ๆ จำนวน ๑,๗๗๓ ไร่ จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า รูปแบบการเกษตรของตำบลน้ำไผ่เป็นการผลิตแบบผสมผสาน โดยมีข้าวนาปีและไม้ผลยืนต้นเป็นพืชหลัก

ตารางที่ ๑๑ แสดงข้อมูลด้านพืช

หมู่บ้าน	พื้นที่ทั้งหมด (ไร่)	พื้นที่ทางการเกษตร (ไร่)							
		ข้าวนาปี (ไร่)	มะม่วงหิมพานต์ (ไร่)	ยางพารา (ไร่)	ถั่วลิสง (ไร่)	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ไร่)	สับปะรด (ไร่)	พืชอื่น ๆ (ไร่)	รวมพื้นที่การเกษตรทั้งหมด (ไร่)
นาผักฮาด		๕๖๙	๑,๐๙๕	๗๒๒	๑๒๖	๒๙๘	๙๔	๖๗๑	๓,๕๗๕
ห้วยเค็ด		๔๑๑	๓๕๒	๑๗๐	๘๕	๒๙๑	-	๔๒๙	๑,๗๓๘
ต้นขนุน		๒๕๐	๒๑๔	๖๖	๑๘๓	๘๒	-	๑๓๓	๙๒๘
ห้วยคอม		๔๐๖	๔๘๐	๕๘	๓๗	๒๐	-	๓๖๕	๑,๓๖๖
ห้วยเนียม		๗๐๔	๔๕๙	๕๗๕	๓๐๓	๕๖	-	๓๖๖	๒,๔๖๓
บ้านเพี้ย		๔๙๙	๕๒	๙๙	๓๘	๑๕	-	๘๔๕	๑,๕๔๘
กกหมอนแก้ว		๒๕๒	๑๐๒	๘๑	๑๐	๓๙	-	๑๒๔	๖๐๘
ปางขามป้อม		๓๓๗	๑,๓๕๗	๓๓๐	๓๑๑	๒๓๑	-	๔๐๙	๒,๙๗๕
รวม	๒๒๖,๙๒๖	๓,๔๒๘	๔,๑๑๑	๒,๑๐๑	๑,๐๙๓	๑,๐๓๒	๙๔	๓,๓๔๒	๑๕,๒๐๑

ที่มา สำนักงานเกษตรอำเภอน้ำปาด, พ.ศ. ๒๕๖๙

ตารางที่ ๑๒ แสดงข้อมูลด้านปศุสัตว์

ตำบล	เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์รวม (ราย)	โคเนื้อ (ตัว)	โคนม (ตัว)	กระบือ (ตัว)	สุกร (ตัว)	ไก่ (ตัว)	เป็ด (ตัว)	แพะ (ตัว)	แกะ (ตัว)
น้ำไผ่	๕๓๗	๔๙๙	-	๒,๖๒๓	๕๔๒	๒๐,๘๖๑	๒๘๘	-	-
อ.น้ำปาด	๓,๓๙๘	๑๒,๖๘๓	-	๕,๓๘๙	๔,๑๓๐	๑๒๔,๖๐๓	๑,๗๒๘	๑๗๔	๑๘

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์อำเภอน้ำปาด, พ.ศ.๒๕๖๙

ตารางที่ ๑๓ แสดงข้อมูลด้านประมง แสดงจำนวนผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (ถ้ามี ถ้าไม่มีให้ -)

ตำบล	เกษตรกรรวม (ราย)	กุ้งทะเล	กุ้งน้ำจืด	ปลาทะเล	ปลาน้ำจืด	สัตว์น้ำสวยงาม	สัตว์น้ำอื่น ๆ
น้ำไผ่	๑๑	-	-	-	๑๑	-	-
อ.น้ำปาด	๕๘๖	-	-	-	๕๘๖	-	-

ที่มา : สำนักงานประมงอำเภอท่าปลา, พ.ศ.๒๕๖๙

๒. สินค้าเอกลักษณ์ประจำถิ่น/สินค้า GI

ตำบลน้ำไผ่ อำเภออำเภอน้ำปาด มีการเพาะปลูกสับปะรดพันธุ์ท้องถิ่นที่มีชื่อเสียง คือ “สับปะรดห้วยมุ่น” โดยมีพื้นที่เพาะปลูกประมาณ ๙๔ ไร่ ให้ผลผลิตเฉลี่ยประมาณ ๒๖๐ ตันต่อปี ลักษณะการปลูกส่วนใหญ่อยู่ตามไหล่เขา และพื้นที่ราบบางส่วน ซึ่งเหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศของพื้นที่

สับปะรดห้วยมุ่นได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) จากกรมทรัพย์สินทางปัญญา ในนามสินค้า “สับปะรดห้วยมุ่น” คำขอเลขที่ ๕๕๑๐๐๐๘๘ ทะเบียนเลขที่ สช ๕๖๑๐๐๐๕๖ โดยให้มีผลตั้งแต่วันที่ ยื่นคำขอ คือ วันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๕ และประกาศขึ้นทะเบียนเมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๖

ลักษณะเด่นของสับปะรดห้วยมุ่น คือ เปลือกบาง ตาตื้น เนื้อหนานุ่ม สีเนื้อคล้ายน้ำผึ้ง รสชาติหวานหอม ฉ่ำน้ำ และไม่ระคายเคือง ผลมีขนาดและรูปร่างแตกต่างกันไป โดยมีน้ำหนักเฉลี่ยประมาณ ๒.๕ กิโลกรัม เปลือกผลเมื่อดิบมีสีเขียวคล้ำ และเมื่อสุกจัดจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองอมส้มบริเวณครึ่งล่างของผล ก้านผลสั้น มีแกนกลางขนาดใหญ่ เนื้อสีเหลืองอ่อน และจะมีสีเข้มขึ้นในช่วงฤดูร้อน

ในด้านลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ใบมีสีเขียวเข้ม มีร่องตรงกลางใบ ผิวใบด้านบนเป็นมันเงา ส่วนใต้ใบมีสีเทาเงิน บริเวณกลางใบมักปรากฏสีแดงอมน้ำตาล ขอบใบเรียบและมีหนามเล็กน้อยบริเวณปลายใบ ดอกมีสีม่วงอมน้ำเงิน ซึ่งลักษณะเฉพาะเหล่านี้เป็นเอกลักษณ์ที่สะท้อนถึงคุณภาพและอัตลักษณ์ของสับปะรดห้วยมุ่นในพื้นที่อย่างชัดเจน การเก็บเกี่ยวผลผลิต “สับปะรดห้วยมุ่น” ในพื้นที่ตำบลน้ำไผ่ มีลักษณะเป็นทั้งผลผลิตในฤดูและนอกฤดู ดังนี้

ในช่วงฤดูปกติ เกษตรกรจะเริ่มเก็บเกี่ยวผลผลิตตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม และจะมีปริมาณผลผลิตออกสู่ตลาดมากที่สุดในช่วงกลางเดือนเมษายนถึงเดือนกรกฎาคม

สำหรับผลผลิตนอกฤดู จะเริ่มเก็บเกี่ยวตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงต้นเดือนเมษายน ขณะที่ช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนตุลาคม เป็นช่วงที่มีผลผลิตออกสู่ตลาดน้อยที่สุด

ด้านการตลาด เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมจำหน่ายผลผลิตในรูปแบบสับปะรดบริโภคสด ราคาจำหน่ายเฉลี่ยอยู่ที่กิโลกรัมละประมาณ ๑๕-๓๐ บาท โดยจำหน่ายให้กับล้งรับซื้อและพ่อค้าคนกลาง เพื่อนำไปกระจายต่อหรือส่งเข้าโรงงานแปรรูปสับปะรดกระป๋องต่อไป

ข้อมูลด้านสังคม

๑. ข้อมูลเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร

๑.๑ เกษตรกร

๑) ครั้วเรื่อนและประชากร

ตำบลน้ำไผ่ มีครั้วเรื่อนทั้งหมดจำนวน ๑,๔๒๙ ครั้วเรื่อน ในจำนวนนี้เป็นครั้วเรื่อนเกษตรกร ๘๘๕ ครั้วเรื่อน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๙๓ ของครั้วเรื่อนทั้งหมด สะท้อนให้เห็นว่าภาคการเกษตรยังคงเป็นฐานเศรษฐกิจหลักและมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ด้านโครงสร้างประชากร มีประชากรรวมทั้งสิ้น ๓,๙๙๔ คน แบ่งเป็นชาย ๒,๐๔๔ คน และหญิง ๑,๙๕๐ คน ซึ่งมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน โดยประชากรชายมากกว่าหญิงเล็กน้อยประมาณร้อยละ ๒.๔ ทั้งนี้ ขนาดครั้วเรื่อนเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ ๒.๘ คนต่อครั้วเรื่อนจัดเป็นครั้วเรื่อนขนาดเล็ก

ตารางที่ ๑๔ แสดงจำนวนครัวเรือน และประชากร

ที่	หมู่บ้าน	ครัวเรือน ทั้งหมด	ครัวเรือน เกษตรกร	ประชากร		
				ชาย	หญิง	รวม
๑	นาผักฮาด	๒๗๖	๑๗๗	๓๘๕	๓๕๒	๗๓๗
๒	ห้วยเตือ	๒๑๕	๑๒๔	๒๖๐	๒๓๕	๔๙๕
๓	ต้นขนุน	๑๗๐	๘๐	๑๙๒	๑๙๕	๓๘๗
๔	ห้วยคอม	๑๙๓	๑๐๕	๒๘๑	๒๖๑	๕๔๒
๕	ห้วยเนียม	๑๙๐	๑๓๑	๓๑๐	๒๘๘	๕๙๘
๖	บ้านเพี้ย	๑๒๑	๙๖	๒๐๑	๑๙๖	๓๙๗
๗	กกหม่อนแก้ว	๘๔	๔๑	๑๑๓	๑๓๔	๒๔๗
๘	ปางขามป้อม	๑๘๐	๑๓๑	๓๐๒	๒๘๙	๕๙๑
รวม		๑,๔๒๙	๘๘๕	๒,๐๔๔	๑,๙๕๐	๓,๙๙๔

ที่มา ๑: สำนักทะเบียนอำเภอป่าด, พ.ศ. ๒๕๖๙

๒: สำนักงานเกษตรอำเภอป่าด, พ.ศ. ๒๕๖๙

๒) หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามอายุ

ตำบลน้ำไผ่ มีโครงสร้างประชากรภาคการเกษตรที่ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยสูงอายุ โดยหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรมีอายุ ๔๖ ปีขึ้นไปเป็นสัดส่วนสูง และเมื่อรวมกลุ่มอายุ ๔๖-๖๕ ปีขึ้นไป พบว่ามีสัดส่วนรวมกันประมาณร้อยละ ๘๓.๖๑ ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด ขณะที่กลุ่มอายุ ๕๖ ปีขึ้นไป มีสัดส่วนรวมกันถึงร้อยละ ๕๕.๑๔ ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า มากกว่ากึ่งหนึ่งของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรอยู่ในช่วงวัยใกล้เกษียณหรืออยู่ในวัยเกษียณแล้ว ในขณะที่กลุ่มอายุ ๑๘-๓๕ ปี มีสัดส่วนน้อย รวมกันประมาณร้อยละ ๓.๐๕ หรือแค่ ๒๗ ครัวเรือนจาก ๘๘๕ ครัวเรือน

ตารางที่ ๑๕ แสดงจำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอายุ

ช่วงอายุ (ปี)	ครัวเรือน	ร้อยละ
๖๕ ปีขึ้นไป	๒๓๕	๒๖.๕๕
๕๖ - ๖๕ ปี	๒๕๓	๒๘.๕๙
๔๖ - ๕๕ ปี	๒๕๒	๒๘.๔๗
๓๖ - ๔๕ ปี	๑๑๘	๑๓.๓๓
๒๖ - ๓๕ ปี	๒๕	๒.๘๒
๑๘ - ๒๕ ปี	๒	๐.๒๓
รวม	๘๘๕	๑๐๐

ที่มา : ระบุฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง, พ.ศ. ๒๕๖๙ (ตัดยอดข้อมูล ณ วันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๘)

๓) ลักษณะการประกอบอาชีพ

การประกอบอาชีพของครัวเรือนเกษตรกร จำนวน ๘๘๕ ครัวเรือน พบว่าส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก จำนวน ๘๗๒ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๙๘.๕๓ ขณะที่ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพรอง จำนวน ๑๓ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๑.๔๗ จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่าภาคการเกษตรเป็นฐานอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ โดยประชากรเกือบทั้งหมดพึ่งพารายได้จากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นสำคัญ

ตารางที่ ๑๖ แสดงจำนวนลักษณะการประกอบอาชีพ

ลักษณะการประกอบอาชีพ	ครัวเรือน	ร้อยละ
ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก	๘๗๒	๙๘.๕๓
ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นรอง	๑๓	๑.๔๗
รวม	๘๘๕	๑๐๐.๐๐

ที่มา : ระบุฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง, พ.ศ. ๒๕๖๙ (ตัดยอดข้อมูล ณ วันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๘)

๔) ลักษณะการถือครองที่ดิน

การถือครองที่ดินของเกษตรกรในตำบลน้ำไผ่ส่วนใหญ่มีลักษณะการถือครองในรูปแบบการใช้ประโยชน์จากที่ดินสาธารณะหรือที่ดินทำกินโดยไม่เสียค่าเช่า (ประเภทอื่น ๆ) จำนวน ๖๐๔ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๖๓ ของครัวเรือนทั้งหมด รองลงมาเป็นเกษตรกรที่ถือครองที่ดินในลักษณะมีกรรมสิทธิ์เป็นของตนเอง จำนวน ๓๒๔ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๖๕ และมีเกษตรกรที่เช่าที่ดินเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพียง ๒ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๐.๒๖

ตารางที่ ๑๗ แสดงจำนวนลักษณะการถือครองที่ดิน

ลักษณะการถือครอง	ครัวเรือน	ร้อยละ
เกษตรกรเป็นเจ้าของ	๓๒๔	๔๑.๖๕
อื่นๆ (ที่สาธารณะประโยชน์, ทำฟรี)	๖๐๔	๗๗.๖๓
เช่า	๒	๐.๒๖
รวม*	๗๗๘	๑๐๐.๐๐

หมายเหตุ ๑. ข้อมูลตามที่ตั้งแปลง เฉพาะครัวเรือนที่แจ้งปรับปรุงกิจกรรมการเกษตรในแต่ละปี

๒. เกษตรกรบางส่วนมีการถือครองในทุกลักษณะ

ที่มา : ระบุฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง, พ.ศ. ๒๕๖๙ (ตัดยอดข้อมูล ณ วันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๘)

๕) ประเภทเอกสารสิทธิ์ (เฉพาะเกษตรกรเป็นเจ้าของ)

ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ถือครองที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) จำนวน ๒๒๘ ครัวเรือน รองลงมาเป็นครัวเรือนที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ จำนวน ๑๐๖ ครัวเรือน และมีครัวเรือนที่ถือครองที่ดินในรูปแบบโฉนดหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.) ทุกประเภท จำนวน ๑๖ ครัวเรือน

ตารางที่ ๑๘ แสดงจำนวนประเภทเอกสารสิทธิ์

ประเภทเอกสารสิทธิ์ (ครัวเรือน)				รวม
โฉนด/น.ส.ทุกประเภท	ส.ป.ก. ทุกประเภท	หนังสือรับรองของหน่วยงาน	ไม่มีเอกสารสิทธิ์	
๑๖	๒๒๘	๐	๑๐๖	๓๒๔

ที่มา : ระบุฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง, พ.ศ. ๒๕๖๙ (ตัดยอดข้อมูล ณ วันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๘)

๖) รายได้ รายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกร

รายได้ของเกษตรกรตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด ส่วนใหญ่มาจากภาคการเกษตร และมีบางส่วนที่ได้จากนอกภาคการเกษตร รายได้ในภาคการเกษตร เฉลี่ย ๕๑,๗๕๐ บาท/ครัวเรือน/ปี รายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย ๓๒,๔๖๗ บาท/ครัวเรือน/ปี

๗) สินเชื่อและภาวะหนี้สินของเกษตรกร

ภาวะหนี้สินของเกษตรกรตำบลน้ำไผ่ อำเภอเมืองน้ำปาด มีหนี้สินในภาคการเกษตรอยู่ในช่วงน้อยกว่า ๖๐,๐๐๐ บาท มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๖๕.๖๗ รองลงมาอยู่ในช่วง ๖๐,๐๐๐-๑๑๙,๙๙๙ บาท ร้อยละ ๑๖.๔๒ และช่วง ๑๒๐,๐๐๐-๔๙๙,๙๙๙ บาท อีกร้อยละ ๑๑.๙๔

๘) ประเพณีและวัฒนธรรม

(๑) การนับถือศาสนา

ประชาชนในตำบลน้ำไผ่ นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด โดยมีวัดจำนวน ๔ แห่ง คือวัดโพชนันทน์ ตั้งอยู่บ้านนาฝักฮาด หมู่ ๑ วัดโพชนสว่าง ตั้งอยู่บ้านห้วยเตือ หมู่ ๒ วัดห้วยคอมตั้งอยู่บ้านห้วยคอม หมู่ ๔ และวัดห้วยเนียม ตั้งอยู่บ้านห้วยเนียม หมู่ ๕ มีสำนักสงฆ์ จำนวน ๔ แห่ง คือ สำนักสงฆ์ต้นขนุน ตั้งอยู่บ้านต้นขนุน หมู่ ๓ สำนักสงฆ์ภูตะเคียน ตั้งอยู่บ้านเพี้ย หมู่ ๖ สำนักสงฆ์กหมอนแก้ว ตั้งอยู่บ้านกหมอนแก้ว หมู่ ๗ และสำนักสงฆ์ปางขามป้อมตั้งอยู่บ้านปางขามป้อม หมู่ ๘

(๒) วัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญ

ชาวตำบลน้ำไผ่ อำเภอเมืองน้ำปาด ส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจาก ชาวลาวพวน ซึ่งอพยพมาตั้งถิ่นฐานในเขตอำเภอเมืองน้ำปาดตั้งแต่อดีต ส่งผลให้มีเอกลักษณ์ทางภาษาและขนบธรรมเนียมที่โดดเด่น โดยมีรายละเอียดประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาและยังปฏิบัติอยู่ ดังนี้

๑. ประเพณีทำบุญข้าวเปลือก เป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระแม่โพสพหลังจากเสร็จสิ้นฤดูกาลเก็บเกี่ยว สอดคล้องกับข้อมูลพื้นที่ปลูกข้าวเหนียวและข้าวไร่จำนวนมากในตำบล เกษตรกรจะนำข้าวเปลือกที่เก็บเกี่ยวได้มาเทรวมกันเป็นกองสูง (คูณลาน) ณ วัดประจำหมู่บ้าน เพื่อทำพิธีทางศาสนาและรวบรวมข้าวเปลือกส่วนหนึ่งไว้เป็นกองกลางสำหรับช่วยเหลือผู้ยากไร้หรือใช้ในกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน

๒. รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ลูกหลานที่ไปทำงานนอกพื้นที่มักเดินทางกลับมารวมตัวกันเพื่อขอขมาและขอพรจากผู้สูงอายุในหมู่บ้าน เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัวและแสดงสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโสในชุมชน

๓. สรงน้ำปูตา "ปูตา" คือผีบรรพบุรุษหรือวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่คอยปกป้องรักษาหมู่บ้านตามความเชื่อของชาวลาวพวน มักจัดขึ้นในช่วงก่อนเริ่มฤดูกาลทำนา (ประมาณเดือน ๖) โดยชาวบ้านจะนำเครื่องเซ่นไหว้และน้ำอบน้ำปรุงไปสรงน้ำ ณ ศาลเจ้าปูตาประจำหมู่บ้าน เพื่อบอกกล่าวและขอให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล รวมถึงขอให้ผลผลิตทางการเกษตร (มะม่วงหิมพานต์, ข้าว, ยางพารา) มีความสมบูรณ์

๔. แห่ต้นผึ้ง เป็นงานบุญที่แสดงถึงความศรัทธาอันแรงกล้าในพระพุทธศาสนาและเป็นสัญลักษณ์ของความสามัคคีในชุมชน ชาวบ้านในแต่ละคุ้มจะร่วมกันประดิษฐ์ "ต้นผึ้ง" ซึ่งทำจากโครงไม้ไผ่ ตกแต่งด้วย "ดอกผึ้ง" ที่หล่อจากเทียนขี้ผึ้งเป็นรูปดอกไม้สวยงาม แล้วจัดขบวนแห่ไปถวายที่วัดเพื่อเป็นพุทธบูชา มักจัดควบคู่ไปกับงานบุญบั้งไฟหรือวันสำคัญทางศาสนา

๑.๒ องค์กรและสถาบันเกษตรกร

๑) กลุ่มเกษตรกร/สถาบัน

การรวมกลุ่มขององค์กรเกษตรกรในระดับหมู่บ้าน พบว่า บ้านนาผักฮาด หมู่ ๑ มีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร จำนวน ๑ กลุ่ม สมาชิก ๑๒๙ ราย บ้านต้นขนุน หมู่ ๓ มีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน ๒ กลุ่ม มีสมาชิก ๒๑ ราย และมีกลุ่มเกษตรกร จำนวน ๑ กลุ่ม สมาชิก ๓๔ ราย ขณะที่บ้านห้วยเนียม มีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๑ กลุ่ม มีสมาชิก ๗ ราย มีผลิตภัณฑ์ประเภทอาหารจำนวน ๖ กลุ่ม ของใช้ ของตกแต่งและของที่ระลึกจำนวน ๒ กลุ่ม ยังไม่มีกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มส่งเสริมอาชีพและยุวเกษตรกรในพื้นที่

ตารางที่ ๑๙ แสดงจำนวนและสมาชิกสถาบันเกษตรกร

หมู่บ้าน	กลุ่มส่งเสริมอาชีพ		กลุ่มแม่บ้าน		กลุ่มยุวเกษตรกร		วิสาหกิจชุมชน		สหกรณ์		กลุ่มเกษตรกร	
	กลุ่ม	สมาชิก (ราย)	กลุ่ม	สมาชิก (ราย)	กลุ่ม	สมาชิก (ราย)	กลุ่ม	สมาชิก (ราย)	แห่ง	สมาชิก (ราย)	กลุ่ม	สมาชิก (ราย)
นาผักฮาด									๑	๑๒๙		
ห้วยเตี๋ย									๑	๕๑		
ต้นขนุน							๒	๒๑	๑	๓๔		
ห้วยคอม												
ห้วยเนียม							๑	๗				
บ้านเพี้ย												
กกหม่อนแก้ว												
ปางขามป้อม												

ที่มา: สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุดรดิตถ์, พ.ศ. ๒๕๖๙

สำนักงานเกษตรอำเภอน้ำป่าด, พ.ศ. ๒๕๖๙

ตารางที่ ๒๐ แสดงจำนวนผลิตภัณฑ์ที่ลงทะเบียน OTOP จำแนกตามผลิตภัณฑ์

ประเภทผลิตภัณฑ์	จำนวน
อาหาร	๖
ของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึก	๒
รวม	๘

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอน้ำป่าด,พ.ศ.๒๕๖๙

ตารางที่ ๒๑ แสดงข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ชื่อกลุ่ม	หมู่ที่	จำนวนสมาชิก
เกษตรผสมผสานการเลี้ยงโค-กระบือบ้านห้วยเนียม ต.น้ำไผ่	๕	๗
กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านต้นขนุน	๓	๗
กลุ่มเกษตรกรผู้ทำไร่นาสวนผสม ม.๓ บ้านต้นขนุน	๓	๗

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอน้ำป่าด,พ.ศ.๒๕๖๙

ตารางที่ ๒๒ แสดงข้อมูลกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มยุวเกษตรกร และกลุ่มส่งเสริมอาชีพ

ชื่อกลุ่ม	ที่อยู่		จำนวนสมาชิก
	หมู่ที่	ตำบล	
ไม่มีกลุ่มแม่บ้าน/ยุวเกษตรกรและส่งเสริมอาชีพ			

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอน้ำป่าด,พ.ศ.๒๕๖๙

ตารางที่ ๒๓ แสดงข้อมูลกลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์

ชื่อกลุ่ม	ที่อยู่		จำนวนสมาชิก
	หมู่ที่	ตำบล	
นาผักฮาด	๑	น้ำไผ่	๑๒๙
ห้วยเตือ	๒	น้ำไผ่	๕๑
ต้นขนุน	๓	น้ำไผ่	๓๔

ที่มา : สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุตรดิตถ์,พ.ศ.๒๕๖๙

๒) ศูนย์เรียนรู้และเครือข่าย

ตารางที่ ๒๔ แสดงจำนวนแหล่ง/ศูนย์เรียนรู้และบริการด้านการเกษตร

หมู่บ้าน	ศพก.	ศพก. เครือข่าย	ศจช.	ศตปช.	ศบกด.	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจ พอเพียง			ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยี ด้านการพัฒนาที่ดิน
						กษ.	ปศุสัตว์	ปฏิรูป	
นาผักฮาด	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ห้วยเตือ	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ต้นขนุน	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ห้วยคอม	-	-	-	-	๑	-	-	-	-
ห้วยเนียม	-	๑	-	-	-	-	-	-	๑
บ้านเพี้ย	-	-	-	-	-	-	-	-	-
กกหม่อนแก้ว	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ปางขามป้อม	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	-	-	-	-	-	-	-	-	-

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอน้ำป่าด, พ.ศ.๒๕๖๙

(๑) อาสาสมัครเกษตร

ตารางที่ ๒๕ แสดงจำนวนอาสาสมัครเกษตร

ตำบล	หน่วยงาน /อาสาสมัครเกษตร (ราย)								
	อาสาสมัคร ฝนหลวง	ครูบุญชี อาสา	ประมง อาสา	อาสา ปศุสัตว์	หมอดิน อาสา	เกษตร หมู่บ้าน	สหกรณ์	เศรษฐกิจ การเกษตร	อาสาสมัคร ปฏิบัติที่ดิน
นาฝักฮาด	-	-	๑	๑	๑	๑	-	-	-
ห้วยเตือ	-	-		๑	๑	๑	-	-	-
ต้นขนุน	-	-		๑	๑	๑	-	-	-
ห้วยคอม	-	-	๑	๑	๑	๑	-	-	-
ห้วยเนียม	-	-	๑	๑	๑	๑	-	-	๑
บ้านเพี้ย	-	-		๑	๑	๑	-	-	-
กกหม่อนแก้ว	-	-		๑	๑	๑	-	-	-
ปางขามป้อม	-	-		๑	๑	๑	-	-	-
รวม	-	-		๘	๘	๘	-	-	๑

หมายเหตุ : อาสาสมัครบางรายทำหน้าที่อาสามากกว่า ๑ หน้าที่

ที่มา : ระบบฐานข้อมูลอาสาสมัครเกษตร (อกษ.) และอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.), พ.ศ. ๒๕๖๙

(๒) ประชาชนชาวบ้าน

ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด มีประชาชนชาวบ้านภายใต้โครงการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการดำเนินการโครงการได้คัดเลือกประชาชนชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้ตามวิถีของประชาชนแต่ละคน จำนวน ๑ คน

ตารางที่ ๒๖ แสดงข้อมูลประชาชนชาวบ้าน

หมู่บ้าน	จำนวน (ราย)	องค์ความรู้ด้าน
บ้านห้วยคอม	๑	เกษตรทฤษฎีใหม่
รวม	๑	

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอน้ำปาด, พ.ศ. ๒๕๖๙

(๓) ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด มีศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ศูนย์
เครือข่าย เพียง ๑ แห่ง ตั้งอยู่บ้านห้วยเนียม หมู่ที่ ๕ ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด เป็นศูนย์เรียนรู้ด้านเศรษฐกิจ
พอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรผสมผสาน

ตารางที่ ๒๗ แสดงข้อมูลศูนย์หลักและศูนย์เครือข่ายของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

ที่	ชื่อศูนย์	ประเภท/กิจกรรมหลัก	ที่ตั้งศูนย์	
			หมู่	ตำบล
๑	ศูนย์เรียนรู้เกษตรผสมผสาน	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/เกษตร ทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	๕	น้ำไผ่

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอน้ำปาด, พ.ศ. ๒๕๖๙

(๔) กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่

มีกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ จำนวน ๓ กลุ่ม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๘ แสดงข้อมูลกลุ่มแปลงใหญ่

ที่	หมู่บ้าน	ชื่อกกลุ่มแปลงใหญ่	ชนิดพืช	จำนวนสมาชิก (คน)	จำนวน พื้นที่ (ไร่)
๑	นาผักฮาด	แปลงใหญ่โคเนื้อ วิสาหกิจชุมชนกลุ่ม โคและกระบือ หมู่๑ ตำบลน้ำไผ่	โคเนื้อ	๔๕	๔๘๘
๒	ห้วยเนียม	แปลงใหญ่โคเนื้อ วิสาหกิจชุมชนกลุ่ม เกษตรผสมผสานการเลี้ยงโค-กระบือ ตำบลน้ำไผ่	โคเนื้อ	๕๗	๑๓๒๐
๓	ห้วยเนียม	แปลงใหญ่ยางพารา ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์	ยางพารา	๕๗	๖๒๕

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอน้ำปาด, พ.ศ. ๒๕๖๙

บทที่ ๒

การวิเคราะห์สถานการณ์การเกษตรของตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด

๑. ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์พื้นที่ของอำเภอ

สินค้าเกษตรที่สำคัญ ชนิดสินค้า มะม่วงหิมพานต์

๑.๑ แหล่งน้ำหลัก

[/] น้ำฝน [] ชลประทาน [] บ่อน้ำบาดาล [] แหล่งน้ำธรรมชาติอื่น ๆ (ระบุ).....

๑.๒ พื้นที่เหมาะสม/ไม่เหมาะสม

๑) เขตความเหมาะสม

ตารางที่ ๒๙ แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูกมะม่วงหิมพานต์

ตำบล	พื้นที่ระดับความเหมาะสมสำหรับการปลูกมะม่วงหิมพานต์ (ไร่)				
	เหมาะสมมาก (S๑)	เหมาะสมปานกลาง (S๒)	เหมาะสมน้อย (S๓)	ไม่เหมาะสม (N)	รวมพื้นที่ทั้งหมด
น้ำไผ่	-	-	-	-	-

ที่มา : <https://agri-map-online.moac.go.th>, พ.ศ. ๒๕๖๙

๒) พื้นที่ปลูกมะม่วงหิมพานต์

ตำบลน้ำไผ่มีครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงหิมพานต์รวม ๓๕๙ ครัวเรือน มีพื้นที่ปลูกรวม ๔,๑๑๑ ไร่ สามารถเก็บเกี่ยวได้ ๓,๗๒๗ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๖ ของพื้นที่ปลูกทั้งหมด มีผลผลิตรวมทั้งตำบลประมาณ ๙๓๑ ตันต่อปี โดยมีบ้านปางขามป้อม หมู่ ๘ และบ้านนาฝักฮาด หมู่ ๑ เป็นแหล่งผลิตสำคัญ

ตารางที่ ๓๐ แสดงครัวเรือนเกษตรกร พื้นที่ปลูก และผลผลิตมะม่วงหิมพานต์

ตำบล	ครัวเรือนเกษตรกร	พื้นที่ปลูก (ไร่)	พื้นที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)
นาฝักฮาด	๘๘	๑,๐๙๕	๘๓๗	๒๐๙	๒๕๐
ห้วยเตือ	๓๙	๓๕๒	๓๔๖	๘๗	๒๕๐
ต้นขุ่น	๒๖	๒๑๓	๒๐๗	๕๒	๒๕๐
ห้วยคอม	๕๔	๔๘๐	๔๗๖	๑๑๙	๒๕๐
ห้วยเนียม	๔๓	๔๕๘	๔๓๒	๑๐๘	๒๕๐
บ้านเพี้ย	๗	๕๓	๔๘	๑๒	๒๕๐
กกหมอนแก้ว	๑๑	๑๐๒	๙๗	๒๔	๒๕๐
ปางขามป้อม	๙๓	๑,๓๕๘	๑,๒๘๔	๓๒๑	๒๕๐
รวม	๓๕๙	๔,๑๑๑	๓,๗๒๗	๙๓๑	-

ที่มา : ระบุฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง, พ.ศ. ๒๕๖๙

ภาพที่ ๖ แผนที่แสดงพื้นที่ปลูกมะม่วงหิมพานต์ (พื้นที่ปลูกจริง)

(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอน้ำปาด, พ.ศ.๒๕๖๙)

๑.๓ สถานการณ์ใช้เทคโนโลยีการผลิต (เป็นเทคโนโลยีการผลิตที่ใช้ในตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด)

๑) การใช้พันธุ์ดี มีการนำพันธุ์ส่งเสริมมาปลูก เช่น ศรีสะเกษ ๖๐-๑ เข้ามาปลูกบ้างในเกษตรกรบางกลุ่ม แต่ส่วนใหญ่ยังคงเป็นพันธุ์พื้นเมือง หรือพันธุ์ที่ขยายด้วยเมล็ด

๒) การเตรียมดิน เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลาดชันและภูเขา การเตรียมดินจึงเป็นแบบ "ขุดหลุมปลูกตามสภาพพื้นที่" ไม่มีการปรับพื้นที่แบบขั้นบันไดหรือขุดยกร่องเนื่องจากติดข้อจำกัดด้านเครื่องจักรและแรงงาน

๓) การปลูก มักปลูกแบบระยะประชิดหรือตามความสะดวกของพื้นที่ ทำให้เมื่อต้นโตขึ้นทรงพุ่มจะเบียดกัน แสงส่องไม่ถึงโคนต้น

๔) ระบบการให้น้ำ เป็นแบบ "พึ่งพาวาอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก"

๕) การดูแลรักษา แม้จะมีลำน้ำไผ่และลำห้วยสาขา แต่เนื่องจากพื้นที่ปลูกมะม่วงหิมพานต์มักอยู่บนที่สูงหรือไหล่เขา การวางระบบน้ำหยดหรือสปริงเกอร์จึงมีต้นทุนสูง เกษตรกรจึงปล่อยให้พืชเจริญเติบโตตามธรรมชาติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของดอกในช่วงฤดูแล้ง

๖) การใส่ปุ๋ย มีการใช้ปุ๋ยเคมีสูตรเสมอ (เช่น ๑๕-๑๕-๑๕) บ้างในช่วงต้นฤดูฝน แต่ปริมาณไม่เพียงพอต่อความต้องการของพืช และแทบไม่มีการตรวจวิเคราะห์ดินก่อนใส่ปุ๋ย

๗) การเก็บเกี่ยว เก็บเมล็ดที่ร่วงหล่นบนพื้น ส่วนใหญ่ยังเป็นการ "ขายเมล็ดดิบ" ให้กับพ่อค้ารายย่อย

๘) การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ขาดการตัดแต่งทรงพุ่มอย่างถูกวิธี ทำให้ต้นสูงเกินไป ลำบากต่อการดูแลและเก็บเกี่ยวสำหรับเกษตรกรสูงวัย

๙) การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรู ปัญหาหลักคือ โรคแอนแทรคโนส (ทำลายช่อดอกและผลอ่อน) และ เพลี้ยไฟ การจัดการ: ส่วนใหญ่ใช้วิธีฉีดพ่นสารเคมีเมื่อพบการระบาด แต่ด้วยสภาพพื้นที่เป็นภูเขาทำให้การฉีดพ่นไม่ทั่วถึง และขาดการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น โดรนทางการเกษตร เข้ามาช่วย

๑.๔ ปฏิทินการเพาะปลูก

เกษตรกรในตำบลน้ำไผ่ อำเภอป่าตอง มีการปลูกมะม่วงหิมพานต์ ดังนี้

ชื่อสินค้า	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
			←	▽	→	△	→	→				

สัญลักษณ์

←→ ช่วงฤดูปลูก

△ ปลูกสูงสุด

←→ ช่วงฤดูเก็บเกี่ยว

▽ เก็บเกี่ยวสูงสุด

ภาพที่ ๗ แสดงปฏิทินการเพาะปลูกมะม่วงหิมพานต์

๑.๕ ต้นทุนการผลิต

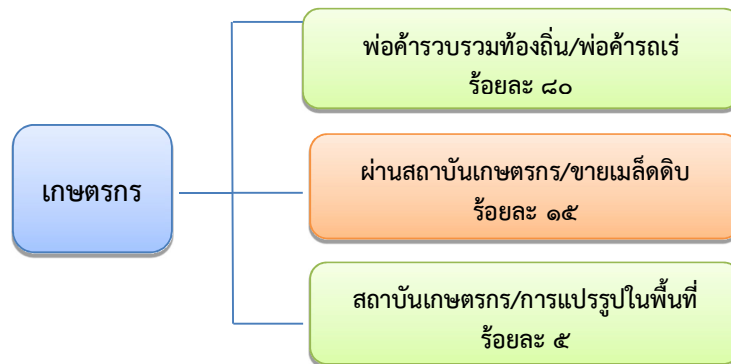
ตารางที่ ๓๑ แสดงต้นทุนการผลิตมะม่วงหิมพานต์ ปี ๒๕๖๙

รายการ	นอกเขตชลประทาน (บาท/ไร่)	หมายเหตุ
ค่าเตรียมดิน	๘๐๐	ส่วนใหญ่ใช้แรงงานคนขุดหลุมเนื่องจากเป็นที่ลาดชัน
ค่าพันธุ์	๑,๓๕๐	ต้นละ ๓๐-๔๐ บาท (พันธุ์เสียบยอดศรีสะเกษ)
ค่าแรงปลูก	๔๕๐	เฉลี่ยต้นละ ๑๐-๑๕ บาท
ค่ายาคุมวัชพืช/ยาฆ่าหญ้า	๓๕๐	ใช้ในช่อดอกเตรียมแปลงก่อนปลูก
อื่น ๆ (ไม้หลัก/ปุ๋ยรองกันหลุม)	๔๐๐	
ค่าปุ๋ยเคมี	๑,๕๐๐	เน้นปุ๋ยเคมีสูตรเสมอและปุ๋ยคอก
ค่าจ้างใส่ปุ๋ยเคมี	๓๐๐	
ค่าสารเคมีกำจัดวัชพืช (คุม/ฆ่าหญ้า)	๑,๐๐๐	สารคลุมและกำจัดวัชพืชตามระยะการเติบโต
ค่าฉีดพ่นสารเคมีกำจัดวัชพืช (คุม/ฆ่าหญ้า)	๘๐๐	๒-๓ ครั้ง/ปี (บนเขารถไถเข้าลำบาก)
ค่าสารเคมีป้องกันกำจัดโรค และแมลงศัตรูพืช	๕๐๐	เน้นฉีดพ่นสารเคมีช่วงออกดอก
ค่าเก็บเกี่ยว	๑,๕๐๐	จ้างเก็บและคัดแยก (เฉลี่ย ๔-๖ บาทต่อกิโลกรัม)
ค่าขนส่ง	๒๕๐	ค่าบรรทุกจากไร่บนเขาลงมายังจุดรับซื้อในหมู่บ้าน
รวม	๙,๒๐๐	

(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอป่าตอง, พ.ศ.๒๕๖๙)

๑.๖ สถานการณ์การตลาด/วิธีการตลาด

๑) วิธีการตลาด (เป็นวิธีตลาดที่เกิดขึ้นในอำเภอ)

ภาพที่ ๘ แสดงวิธีการตลาดมะม่วงหิมพานต์ ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด
(ที่มา :สำนักงานเกษตรอำเภอน้ำปาด, พ.ศ.๒๕๖๙)

๒) แหล่งรับซื้อผลผลิต/ โรงงานแปรรูป

ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาดยังไม่มีจุดรวบรวมหรือแหล่งรับซื้อในพื้นที่ แต่มีจุดรับซื้อใกล้พื้นที่ตำบลน้ำไผ่ ดังนี้

มีแหล่งรับซื้อ รวม ๕ แห่ง

- อยู่ในหมู่ที่ ๑ ตำบล แสนตอ จำนวน ๑ แห่ง
- อยู่ในหมู่ที่ ๗ ตำบล แสนตอ จำนวน ๑ แห่ง
- อยู่ในหมู่ที่ ๘ ตำบล แสนตอ จำนวน ๑ แห่ง
- อยู่ในตำบล หาดล้า อำเภอน้ำปาด จำนวน ๒ แห่ง
- อยู่ในตำบล หาดไถ่ต้อย อำเภอน้ำปาด จำนวน ๑ แห่ง

๑.๗ เกษตรกรและองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่

๑) เกษตรกร

มีเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงหิมพานต์ในตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด จำนวน ๓๒๙ ครัวเรือน และมีเกษตรกรที่เป็นต้นแบบในพื้นที่ จำนวน ๑ ราย มีความรู้ ความชำนาญ องค์กรความรู้ในเทคโนโลยีการผลิต ที่มีความโดดเด่น ดังนี้

ตารางที่ ๓๒ แสดงเกษตรกรต้นแบบของสินค้าในพื้นที่

ที่	หมู่	ชื่อหมู่บ้าน	ประเภท	องค์ความรู้โดดเด่น
๑	๓	บ้านต้นขนุน	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	การรวมกลุ่มเพื่อแปรรูปเบื้องต้น

ที่	หมู่	ชื่อหมู่บ้าน	ประเภท	องค์ความรู้โดดเด่น
๒	๕	บ้านห้วยเนียม	เกษตรกร ต้นแบบ	การจัดการสวนมะม่วงหิมพานต์บนพื้นที่ลาดชันสูงและเทคนิคการเพิ่มผลผลิตต่อไร่
๓	๕	บ้านห้วยเนียม	เกษตรกร ปราดเปรื่อง	การปลูกพืชแซม (ข้าว/สมุนไพร) ในแปลงมะม่วงหิมพานต์เพื่อสร้างรายได้เสริม
๔	๘	บ้านปางขามป้อม	เกษตรกร ต้นแบบ	ภูมิปัญญาการคัดเลือกสายพันธุ์พื้นเมืองที่ทนทานต่อโรค และการขยายพันธุ์ด้วยวิธีเสียบยอด

(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอน้ำปาด พ.ศ.๒๕๖๙)

๒) องค์กรเกษตรกร ดังนี้

ตารางที่ ๓๔ แสดงองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่

องค์กรเกษตรกร	จำนวน (แห่ง)	ชื่อกลุ่ม
ศพก.	๑	ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรผสมผสาน
วิสาหกิจชุมชน	๑	กลุ่มเกษตรกรผู้ทำไร่นาสวนผสม ม.๓ บ้านต้นขนุน

๒. การวิเคราะห์ Supply chain

ตารางที่ ๓๕ แสดงการวิเคราะห์ Supply chain ของมะม่วงหิมพานต์ ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด

		ต้นทาง	กลางทาง	ปลายทาง
มิติพื้นที่	สถานการณ์ปัจจุบัน	ปลูกบนที่ลาดชัน/ภูเขากว่า ๔,๑๑๑ ไร่ พื้นที่เก็บเกี่ยวจริง ๓,๗๒๗ ไร่ สิทธิที่ดินส่วนใหญ่ไม่มีโฉนด	มีลานตากธรรมชาติในหมู่บ้าน	ส่งขายล้งใน จ.อุดรดิตต์ (๗๐%) และจุดรวบรวมในอำเภอใกล้เคียง
	ปัญหา Pain point	พื้นที่เข้าถึงยาก ยากต่อการนำเครื่องจักรเข้าจัดการ ขาดระบบน้ำสำรองช่วงออกดอก	ขาดโรงอบแห้งที่ได้มาตรฐาน ทำให้สินค้าเสี่ยงต่อเชื้อราหากเก็บในช่วงฝนหลงฤดู	พึ่งพาล้งภายนอกเป็นหลัก ทำให้ไม่มีอำนาจกำหนดราคาขาย
	แนวทาง/App tech. ที่จะใช้แก้ปัญหา	ใช้ระบบจัดการพื้นที่แบบวนเกษตร และส่งเสริมการใช้โดรนเกษตร เพื่อพ่นปุ๋ย/ยาในพื้นที่ชัน	ก่อสร้าง โรงอบพลังงานแสงอาทิตย์ (Solar Greenhouse) ระดับหมู่บ้าน (หมู่ ๑ และ ๘)	พัฒนาระบบฐานข้อมูลผลผลิต เพื่อแจ้งยอดผลผลิตรวมให้โรงงาน/จุดรวบรวมโดยตรงเพื่อต่อรองราคา
มิติคน	สถานการณ์ปัจจุบัน	เกษตรกร ๓๕๙ คนวัยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ (๘๓% อายุ ๔๖-๖๕ ปีขึ้นไป)	มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (หมู่ ๓, ๕) เริ่มแปรรูปเบื้องต้น	พ่อค้าคนกลางและล้งรับซื้อเป็นผู้กำหนดราคา ตลาดร้อยละ ๙๐
	ปัญหา Pain point	ขาดแรงงานวัยรุ่นในการดูแลสวนและการเก็บเกี่ยว ผลผลิตที่ต้องใช้ความคล่องตัว	ขาดทักษะการใช้เครื่องจักรกะเทาะเปลือกสมัยใหม่และการบริหารจัดการกลุ่ม	เกษตรกรขาดทักษะการตลาดออนไลน์และการเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคโดยตรง
	แนวทาง/App tech. ที่จะใช้แก้ปัญหา	สร้าง Young Smart Farmer ในพื้นที่ และส่งเสริมเครื่องมือทุนแรงสำหรับผู้สูงอายุ	อบรมทักษะ Smart Group Management และเทคนิคการแปรรูปมาตรฐาน อย.	ส่งเสริมการขายผ่าน E-commerce Platform และใช้ Storytelling สร้างแบรนด์
มิติสินค้า	สถานการณ์ปัจจุบัน	ผลผลิตเฉลี่ย ๒๕๐ กก./ไร่ รวม ๙๓๑ ตัน/ปี ส่วนใหญ่เป็นพันธุ์พื้นเมืองเมล็ดเล็ก	สินค้าส่วนใหญ่เป็น "เมล็ดดิบ" คุณภาพไม่คงที่จากความชื้น	จำหน่ายเป็นวัตถุดิบส่งโรงงาน (๗๐%) สินค้าแปรรูปท้องถิ่น (๑๐%)
	ปัญหา Pain point	ผลผลิตต่อไร่ต่ำ (Gap เทียบกับพันธุ์ส่งเสริมสูงถึง ๑	การกะเทาะเปลือกแบบเดิมทำให้เมล็ด	บรรจุภัณฑ์ (Packaging) ไม่ดึงดูดใจ และไม่มี

		เท่าตัว) เมล็ดไม้ได้ขนาดมาตรฐาน	แตกหักง่าย ลดเกรดสินค้า	เครื่องหมายรับรองมาตรฐาน
	แนวทาง/App tech. ที่จะใช้แก้ปัญหา	ตรวจวิเคราะห์ดินและเปลี่ยนเป็นพันธุ์เสียบยอดศรีสะเกษ ๖๐	ใช้ เครื่องกะเทาะเปลือกกิ่งอัตโนมัติเพื่อลดการแตกหักและเพิ่มสัดส่วนเมล็ดเต็ม	พัฒนาบรรจุภัณฑ์สุญญากาศ และขอมาตรฐาน มผช. / GAP เพื่อยกระดับสินค้าสู่ Modern Trade

บทที่ ๓

บทสรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่

๑. แบบสรุปโครงการแบบย่อ (Project Brief) ของทุกโครงการ

ตารางที่ ๓๖ แสดงแบบสรุปโครงการแบบย่อ (Project Brief)

หัวข้อ	รายละเอียด
๑. ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันและการสร้างมูลค่าเพิ่มมะม่วงหิมพานต์น้ำป่าด
๒. ชื่อแผนงาน	แผนงานยุทธศาสตร์การเกษตรสร้างมูลค่า
๓. แนวทางการพัฒนา	การยกระดับห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตรด้วยเทคโนโลยีและการแปรรูปมาตรฐาน
๔. หลักการและเหตุผล	ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำป่าด จังหวัดอุดรธานี เป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่มีศักยภาพด้านการผลิตมะม่วงหิมพานต์ โดยมีพื้นที่ปลูกจำนวน ๔,๑๑๑ ไร่ ให้ผลผลิตรวมประมาณ ๙๓๑ ตันต่อปี นับเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญที่สร้างรายได้หลักแก่เกษตรกรในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม โครงสร้างห่วงโซ่มูลค่าปัจจุบันยังคงอยู่ในระดับต้นน้ำ กล่าวคือ ผลผลิตกว่าร้อยละ ๙๐ จำหน่ายในรูปแบบเมล็ดดิบผ่านพ่อค้าคนกลาง ทำให้เกษตรกรขาดอำนาจในการกำหนดราคา และต้องเผชิญกับความผันผวนของตลาดอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้รายได้ไม่แน่นอนและไม่สอดคล้องกับต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น ทั้งด้านแรงงาน ปัจจัยการผลิต และค่าขนส่ง ในเชิงโครงสร้างการผลิต พบว่าเกษตรกรร้อยละ ๘๓ เป็นผู้สูงอายุ ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดด้านแรงงานและการถ่ายทอดทักษะการแปรรูปแบบดั้งเดิมที่ต้องอาศัยแรงงานจำนวนมากและความชำนาญเฉพาะด้านกระบวนการแกะเปลือก อบแห้ง คัดเกรด และบรรจุภัณฑ์ ยังขาดมาตรฐานและเทคโนโลยีสนับสนุนที่เหมาะสม ส่งผลให้เกิดความสูญเสียหลังการเก็บเกี่ยวและไม่สามารถยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดที่เน้นมาตรฐาน ความปลอดภัย และมูลค่าเพิ่มสูง ภายใต้บริบทการแข่งขันของตลาดสินค้าเกษตรที่มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาศักยภาพการผลิตเพียงเชิงปริมาณไม่เพียงพอ หากแต่จำเป็นต้องมุ่งสู่การเพิ่มมูลค่า (Value Addition) และการสร้างความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) ผ่านการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวที่มีประสิทธิภาพ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการแปรรูปกึ่งอัตโนมัติที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน การพัฒนามาตรฐานคุณภาพ และการสร้างรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย เช่น เมล็ดอบพร้อมบริโภค ผลิตภัณฑ์แปรรูปเชิงสุขภาพ หรือผลิตภัณฑ์ต่อยอดจากวัตถุดิบพลอยได้ ทั้งนี้เพื่อขยายโอกาสทางการตลาดและเพิ่มส่วนแบ่งรายได้ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ ดังนั้น โครงการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันและการสร้างมูลค่าเพิ่มมะม่วงหิมพานต์ตำบลน้ำไผ่ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนา “ระบบการ

	จัดการผลผลิตครบวงจรในระดับชุมชน” โดยบูรณาการองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว นวัตกรรมเครื่องจักรกึ่งอัตโนมัติ การพัฒนาทักษะแรงงานสูงวัย การรวมกลุ่มบริหารจัดการ และการเชื่อมโยงตลาด เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการผลิต ลดความสูญเสีย เพิ่มคุณภาพสินค้า และสร้างเสถียรภาพด้านรายได้ อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของเกษตรกรและความยั่งยืนของภาคการเกษตรในพื้นที่ระยะยาวต่อไป
๕. วัตถุประสงค์ของโครงการ	๑. เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับมะม่วงหิมพานต์ผ่านกระบวนการแปรรูปมาตรฐานในชุมชน ๒. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและลดความสูญเสียของผลผลิต ๓. เพื่อสร้างต้นแบบกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันเชิงพาณิชย์
๖. ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	๑. รายได้สุทธิของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๐ ๒. ผลผลิตมะม่วงหิมพานต์ได้รับมาตรฐานความชื้นและเกรดคุณภาพตามเกณฑ์โรงงานไม่น้อยกว่า ๕๐ ตัน/ปี ๓. เกิดผลิตภัณฑ์แปรรูปภายใต้ตราสินค้าชุมชนอย่างน้อย ๑ แบรินด์
๗. พื้นที่เป้าหมาย	ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด
๘. กิจกรรมหลัก ๑) จัดตั้งศูนย์เรียนรู้และแปรรูป ๒) พัฒนามาตรฐานการผลิต ๓) ยกระดับการตลาดและบรรจุภัณฑ์	๑) ติดตั้งโรงอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์และเครื่องกะเทาะเปลือกกึ่งอัตโนมัติ ๒) อบรมเทคนิคการจัดการคุณภาพเมล็ดตามมาตรฐาน GAP และมาตรฐาน อย. ๓) ออกแบบบรรจุภัณฑ์ระบบสุญญากาศและสร้างช่องทางตลาดออนไลน์
๙. หน่วยงานดำเนินการ	สำนักงานเกษตรอำเภอน้ำปาด ร่วมกับกลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไผ่ วิสาหกิจชุมชน สถาบันการศึกษา
๑๐. ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ	ตุลาคม ๒๕๖๙ - กันยายน ๒๕๗๐
๑๑. งบประมาณ	๔๐๐,๐๐๐ บาท
๑๒. ผลผลิต (Output)	๑. โรงอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์ ๒ ชุด และเครื่องกะเทาะเปลือกกึ่งอัตโนมัติ ๒ ชุด ๒. เกษตรกรและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับการพัฒนาทักษะจำนวน ๕๐ ราย ๓. ผลิตภัณฑ์มะม่วงหิมพานต์แปรรูปบรรจุภัณฑ์มาตรฐาน
๑๓. ผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการ (Outcome)	๑. มูลค่าทางเศรษฐกิจของมะม่วงหิมพานต์ในตำบลน้ำไผ่เพิ่มสูงขึ้นจากการเปลี่ยนสถานะจากวัตถุดิบเป็นสินค้าสำเร็จรูป ๒. กลุ่มเกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ ลดการพึ่งพาพ่อค้าคนกลาง และมีความมั่นคงทางรายได้ในระยะยาว

๒. สรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่

ตารางที่ ๓๗ แสดงสรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่

โครงการ (Project)	ปัจจัยขาเข้า (Input)	กิจกรรม/กระบวนการ (Activities)	ผลการดำเนินงานกิจกรรม			แหล่ง งบประมาณ	ปีที่ ดำเนินการ
			ผลผลิต (Output) (เห็นผลทันทีหรือภายใน ๑ ปี)	ผลลัพธ์ (Outcome) (เห็นผลภายใน ๒ ปี)	ผลกระทบ (Impact) (เห็นผลภายใน ๓ - ๕ ปี)		
๑. ยกระดับ นวัตกรรมการจัดการ หลังการเก็บเกี่ยว มาตรฐานสากล	งบประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ บาท, วัสดุอุปกรณ์โรง อบ, ผู้เชี่ยวชาญ ด้านคุณภาพ	ก่อสร้างโรงอบแห้ง พลังงานแสงอาทิตย์ (Solar Greenhouse Dryer) และฝึกอบรม การตรวจวัดความชื้น มาตรฐาน	โรงอบแห้ง มาตรฐาน ๒ แห่ง ในพื้นที่หมู่ ๑ และ ๘	เมล็ดดิบได้รับการ ยอมรับในด้านคุณภาพ ความชื้น (ไม่เกิน ๑๐%) ลดการถูกหักน้ำหนัก	เกษตรกรมีรายได้เพิ่ม จากการขายวัตถุดิบ คุณภาพเกรดพรีเมียม อย่างยั่งยืน	งบพัฒนา จังหวัด	๒๕๗๐
๒. เพิ่มขีด ความสามารถการ ผลิตด้วยเทคโนโลยี กะเทาะเปลือก กึ่งอัตโนมัติ	งบประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ บาท, เครื่องกะเทาะ เปลือก, คู่มือการ ใช้งานเครื่องจักร	ติดตั้งเครื่องกะเทาะ เปลือกกึ่งอัตโนมัติ และ ทดสอบระบบการแปร รูปที่ลดการแตกหักของ เนื้อสัมผัส	กลุ่มวิสาหกิจมีขีด ความสามารถ ในการแปรรูปเมล็ด จากดิบเป็นเนื้อขาว	สัดส่วนสินค้าแปรรูป ในตำบลเพิ่มขึ้น ๒๐% ทดแทนการขายเมล็ด ดิบเพียงอย่างเดียว	เกิดการพึ่งพาตนเอง ในห่วงโซ่การผลิต ลดการพึ่งพาพ่อค้าคน กลางรายใหญ่		
๓. สร้างมูลค่าเพิ่ม และอัตลักษณ์แบรนด์ สินค้าเกษตร น้ำปาด	งบประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ บาท, ผู้เชี่ยวชาญ การตลาด, บรรจ ภัณฑ์สุญญากาศ	ออกแบบบรรจุภัณฑ์ ระดับสากล สร้าง Storytelling และ ดำเนินการขอมาตรฐาน อย./	ตราสินค้า (Brand) และบรรจุภัณฑ์ที่ ได้รับมาตรฐาน ความปลอดภัย ๑-๒ รูปแบบ	ผลิตภัณฑ์สามารถเข้าสู่ ช่องทาง Modern Trade และตลาดพรี เมียออนไลน์ได้	สินค้ามะม่วงหิมพานต์ น้ำปาดเป็นที่รู้จัก ระดับประเทศ สร้าง มูลค่าทางเศรษฐกิจ หมุนเวียน		

บรรณานุกรม

- กรมชลประทาน. (๒๕๖๙). ระบบฐานข้อมูลโครงการชลประทานขนาดเล็ก อำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์: โครงการชลประทานอุตรดิตถ์
- กรมพัฒนาที่ดิน. (๒๕๖๙). ข้อมูลกลุ่มชุดดินและสระเก็บน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน อำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาที่ดิน.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (๒๕๖๙). ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกร. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร.
- กรมอุตุนิยมหาวิทยาลัย. (๒๕๖๙). ข้อมูลปริมาณน้ำฝนและอุณหภูมิ จังหวัดอุตรดิตถ์. กรุงเทพฯ: กรมอุตุนิยมหาวิทยาลัย.
- ที่ว่ากรมอำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์. (๒๕๖๙). ข้อมูลเขตการปกครองและข้อมูลพื้นฐานอำเภอ น้ำปาด. อุตรดิตถ์: ที่ว่าการอำเภอ น้ำปาด.
- ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC). การใช้ประโยชน์ที่ดินของอำเภอ น้ำปาด [ออนไลน์]. ๒๕๖๘. แหล่งที่มา : <http://agri-map-online.moac.go.th> [๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘]
- ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC). ทรัพยากรดินของอำเภอ น้ำปาด [ออนไลน์]. ๒๕๖๘. แหล่งที่มา : <http://agri-map-online.moac.go.th> [๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘]
- ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC). ทรัพยากรน้ำของอำเภอ น้ำปาด [ออนไลน์]. ๒๕๖๘. แหล่งที่มา : <http://agri-map-online.moac.go.th> [๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘]
- ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC). พื้นที่ป่าไม้อำเภอ น้ำปาด [ออนไลน์]. ๒๕๖๘. แหล่งที่มา : <http://agri-map-online.moac.go.th> [๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘]
- ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC). พื้นที่เหมาะสม/ไม่เหมาะสม (ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) [ออนไลน์]. ๒๕๖๘. แหล่งที่มา : <http://agri-map-online.moac.go.th> [๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘]
- สำนักงานเกษตรอำเภอ น้ำปาด. (๒๕๖๙). ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตร อำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์. อุตรดิตถ์: สำนักงานเกษตรอำเภอ น้ำปาด.
- สำนักงานประมงจังหวัดอุตรดิตถ์. (๒๕๖๙). ข้อมูลด้านประมง อำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์. อุตรดิตถ์: สำนักงานประมงจังหวัดอุตรดิตถ์.
- สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ น้ำปาด. (๒๕๖๙). ข้อมูลด้านปศุสัตว์ อำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์. อุตรดิตถ์: สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ น้ำปาด.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ น้ำปาด. (๒๕๖๙). ข้อมูลผลิตภัณฑ์ OTOP อำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์. อุตรดิตถ์: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ น้ำปาด.
- สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุตรดิตถ์. (๒๕๖๙). ข้อมูลกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์ อำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์. อุตรดิตถ์: สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุตรดิตถ์.
- สำนักทะเบียนอำเภอ น้ำปาด. (๒๕๖๙). ข้อมูลจำนวนครัวเรือนและประชากร อำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์. อุตรดิตถ์: สำนักทะเบียนอำเภอ น้ำปาด.